СВОБОДА SVOBODA
УКРАЇНСЬКИЙ ЩОДЕННИК UKRAINIAN DAILY

ЧАСТЬ I. Established 1893. TWO SECTIONS — SECTION I.

РІК L. Ч. 197. Джерзі Сити, Н. Дж., субота, 19. вересня 1942. No. 197. Jersey City, N. J., Saturday, September 19, 1942. VOL. L.

ТРИ ЦЕНТИ в Злучених Державах Америки. ПЯТЬ ЦЕНТІВ за границею Злучених Держав Америки. Тел. „Свободи": BErgen 4-0237—4-0807 Тел. У. Н. Союзу: BErgen 4-1016 THREE CENTS in the United States of America. FIVE CENTS elsewhere.

До Англії Прибули Нові Американські Сили

Юнайтед Прес подає, що до англійських пристаней надпливли з Злучених Держав кораблі з новими американськими вояками, що їх уже виладувано на беріг та попризначувано до ріжних частин. Переплив через океан перейшов в повнім спокою. Конвой не був ні разу атакований.

ЗАВЗЯТА БОРОТЬБА ЗА КОЖНУ ПЯДЬ ЗЕМЛІ

Ралф Паркер пише, що на вулицях Сталінґраду іде дика і завзята боротьба дослівно за кожну хату і за кожний сховок. „Красная Звезда" заповідає, що якщо вона буде продовжуватись у такому самому виді, то німці міста не здобудуть.

УКРАЇНЦІ ЗАЧИСЛЕНІ ДО „РУССКИХ" І „РАБІВ"

Нюйорське „Новое Русское Слово" з 15. вересня подає про „німецькі порядки в занятих німцями краях". Каже, що з тих країв вивезено масу робітників до Німеччини і поділено їх на ґрупи. До першої ґрупи „упривилейованої" належать: французи, бельгійці, голяндці й норвежці. Другу ґрупу становлять робітники з Прибалтійських Країв: естонці, лотищі і литовці. Вони як і перша ґрупа не обовязані носити опасок на правій руці. Третю групу становлять „раби". Вона складається з поляків, росіян, чехів і сербів. Часопис подає, що українців зачислено до „русских", як і білорусів. Робітники цеї ґрупи носять опаски; поляки з буквою „П" (поляк), а робітники з Росії з буквою „О", що означає „Остлянд" (східний край). З їх заробітної платні, назначеної урядом, відтягається 30%, щоб ту платню зрівнати з „їхнім життєвим уровенем".

„ПОВЕРНІТЬ МАДЯРСЬКИХ ВОЯКІВ"

Ось таке повиписувано на ріжних будинках міста Будапешту. Поліція люта, бо написи є дуже високо і тяжко їх позамазувати. ОНА подає, що це є виявом протигітлерівського наставлення. Кажуть, що на советськім фронті має бути дуже багато мадярських полків. Та інші кажуть, що в тих полках є мало мадярів, а більше інших національностей, що живуть в Мадярщині, а яких силою затягнуто до війська.

МОНУМЕНТ УКРАЇНСЬКИМ ВОЯКАМ

На площі коло церкви св. Андрея в Винніпеґу (Канада) взноситься вимурована з ґранітних округлих каменів піраміда-памятник, а вмурована мармурова таблиця має такий напис: „Тисячам українцям Канадійським в другій світовій війні та їх побратимам по зброї". Торжество відслонення відбулось 13. вересня 1942.

За Вдержання Фронту на Волзі

Помилка думати, що Сталінград і Волга це тільки „епізоди" в боротьбі за Кавказ, бо цей останній найважніший, а його буде можна вдержати при помочі британійців. Та якби і так сталось, то що з того? — пише Е. Сталінский в ґазеті „Новое Русское Слово". Він каже, що тоді Росія буде відрізана від Кавказу себто від нафти й інших потрібних їй мінералів, як теж і від зґромадженої там советської армії. А найгірше, що буде відтята від Ірану, себто від шляху, яким іде постачання з Америки і Англії. Тому, якщоб таке сталось, то це булоб катастрофою для дальших советських воєнних операцій. Щоб цього не було, пише Сталінский, треба Росії „за всяку ціну вдержати лінію Волги, одинокий звязок з Кавказом і Приволжем". Тоді й німці не зможуть сильно наступати на Кавказ, маючи на лівім крилі советську загрозу. Тепер, пишеться далі, іде боротьба не за Кавказ, а за Волгу. І та боротьба за Волгу „і тільки вона одна вирішить дальший хід російсько-німецької війни і дальшу ролю Росії..." Сталінский взиває Аліянтів допомогти всякими способами вдержати советський фронт на Волзі.

УКРАЇНЦІ В НОРВЕҐІЇ

ОНА подає, що німці стягнули до Норвеґії 20,000 робітників словянського походження, між якими є найбільше поляків і українців. Це мають бути воєнні полонені. Вживають їх для робіт при фортифікаціях і для розбудови комунікаційних шляхів, як теж до праці в фабриках.

ДАЛЬШІ УКРАЇНСЬКІ ЖЕРТВИ З РЕЙДУ НА ДІЕП

До попередних двох згадок про українських вояків, що брали участь в рейді на Дієп і загинули, нова ліста подає ще призвище Грицька Слюсара з Манчестер, Англія. Канадійська ліста втрат подає, що не вернули з повітряних виправ за морем такі канадійські українці: В. М. Костишин з Мелвил, Саск., та Грицько Слезак з Оберон, Ман.

НІМЕЦЬКИЙ НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ — У КИЄВІ

ОНА подає, що берлінське радіо проголосило, що в Києві буде незабаром оснований Німецький Науковий Інститут, що матиме за завдання виховувати нові кадри учителів в націстівському напрямі. При допомозі тих учителів буде вестись наука в школах в Україні на націстівський лад.

З цього видно, що німецька окупаційна влада задумує „перероджувати" українців в той спосіб, що возьметься за молодь, бо „співпраця" з старшим поколінням якось не дописує.

Так само подають, що німецька влада прилучила Полтавську область до Київської адміністраційної округи, а Запорізьку до Дніпропетровської. Теж доносять, що головний осідок німецького комісаря для України находиться в Мелітополі.

ХОТІЛИБ УЖЕ ДАВАТИ ПОЛЕКШІ!

ОНА подає, що в мадярській пресі є тепер повно голосів, що звертають увагу на те, щоб Мадярщина „не повторила історичних помилок щодо національних меншин", до яких заразовані українці, словаки, словінці, серби і румуни. Преса каже, що треба так зробити, щоб їм усім „було добре жити під короною св. Степана". Треба, щоб на Підкарпаттю мадяри відносились до національних меншин „як батько до своїх дітей", пише „Пестер Ллойд". А в соціялдемократичній ґазеті „Непшава" пишеться, що „як державна політика доведе до того, що національні меншини будуть чути себе приниженими, то це не вийде Мадярщині на добро". Причиною цеї „зміни" має бути те, що ті меншини бунтуються, та що в насильно прилучених до Мадярщини територіях горять фільварки.

Польща і Росія

До ідеалів тої війни треба зачислити і те, щоб один нарід не міг казати другому, що він „перестав існувати". Таке пише „Нови Сьвят", з нагоди „сумної річниці", що припала на день 17. вересня, а яка нагадує 17. вересня 1939 року, коли то в Москві вручено польському амбасадорови з боку советського уряду ноту, яка зачиналась такими словами: „Польська держава і польський уряд фактично перестали існувати..." Це було в часі, коли гітлерівські армії вже доходили до західно-українських земель, що були тоді під Польщею. „Нови Сьвят" пише, що поляки ніколи не скажуть, що Росія перестала існувати навіть тоді, колиб німці заняли Ленінград і Москву.

УКРАЇНСЬКА МОЛОДЬ ВИБИВАЄТЬСЯ

Канадійські „Українські Вісти" подають, що манітобський міністер освіти проголосив прізвища 66 дітей, які здобули скалершип у сільських округах провінції. На те число є 12 українських дітей, яких імена часопис вичисляє.

ПОМЕР ПРОФ. ІВАН ГОРБАЧЕВСЬКИЙ

Польські ґазети подали були недавно про смерть проф. Антона Горбачевського, українського політика з Галичини. Тепер, по провіренню, стверджено, що іде тут про проф. Івана Горбачевського, що помер у Празі. Покійний був визначним ученим-хеміком, професором чеського університету в Празі, а в роках 1902—1903 його ректором. За Австрії був членом Краевої Ради Здоровля і членом австрійської Палати Панів. В 1917 р. він став австрійським міністром здоровля, що вважалось „уступкою" в сторону українців, що домагались, щоб Східня Галичина могла стати українською провінцією, себто такою, якою є її населення. Та Австрія не могла здобутись на те до самого свого розвалу, бо польські політичні кола, а зокрема польська шляхта, були проти цього, а вони мали на цісарськім дворі значні впливи. Покійний проф. Горбачевський взяв в 1919 р. участь в організованню українського університету в Відні й був його професором, маючи надію, що цей університет скоро буде перенесений до Львова. Коли це не сталось, університет перенесено до Праги, а в 1924 р. проф. Горбачевський став його ректором. Покійний був членом Української Академії Наук і Наукового Товариства ім. Шевченка. Написав багато наукових праць, що перекладені на ріжні світові мови. Писав чеською і українською мовою.

"SVOBODA" (Ukrainian Daily)
FOUNDED 1893
Ukrainian newspaper published daily except Sundays, Mondays and holidays by the Ukrainian National Association, Inc., at 81-83 Grand Street, Jersey City, N. J.

Entered as Second Class Mail Matter at the Post Office of Jersey City, N. J. on March 30, 1911 under the Act of March 8, 1879.

Accepted for mailing at special rate of postage provided for in Section 1103 of the Act of October 3, 1917 authorized July 31, 1918.

Шукають на Кавказі, чого на Україні не Знайшли!

Ралф Паркер, заграничний кореспондент „Ню Йорк Таймсу", що тепер перебуває в Москві, вислав до свого часопису телеграму з описом способів воювання в стрімких горах Кавказу, до котрого додав короткі, а замітні уваги про те, пощо властиво німці пруться з таким завзяттям в ці трудні до захоплення терени.

Досі звичайно говорилося, що за німецькою кавказькою кампанією є їх бажання дістати в свої руки кавказькі нафтові терени. Паркер має на це інше пояснення. За його словами, ця кампанія має за собою домагання маршала райху Германа Ґерінґа добитися манґану, котрого брак дається поважно відчувати в сталевих фабриках Німеччини так, що він загрожує навіть здержанням продукції сталі.

Ці слова американського ґазетяра є замітні з того боку, що головним жерелом постачання руди манґану, того металю, необхідного для виробу сталі, вважалася на сході Европи Україна, а спеціяльно околиці Нікополя на долішньому бігу Дніпра та східне Поділля. Продукція цього металю в тих околицях виносила ще до війни коло третини всеї російської продукції та коло одної шестої частини продукції всего світу. Ці околиці находяться вже довший час під німецькою окупацією, і за всякою правдоподібністю німці мали досить часу накерувати добування манґану на свою користь. Колиж нині Німеччина ще далі відчуває брак манґану, то це може вказувати на одно з двоїх: або на вичерпання цих покладів або на неможливість наладнання нормальної продукції манґану.

Зогляду на те, що манґанові поклади в Україні не показували знаків наближаючогося вичерпання, треба приняти хіба, що населення копальняних околиць постаралося за те, аби німці не могли вповні або зовсім використувати ці поклади для себе.

ПОЛЯК ПРО БЕРЕЗУ КАРТУЗЬКУ ЯК ДАНТЕЙСЬКЕ ПЕКЛО

В „Свободі" були нераз описи українців про те, чим була Береза Картузька. Між іншим був опис кореспондента „Свободи", що втікав з Берези, як Гітлер напав на Польщу. Тепер подамо голос про Березу одного з польських діячів, що в ній був, а який тепер є в Америці. „Нови Сьвят" з 10. вересня друкує лист А. Пензіка, що стверджує, що хоч живе два і пів року в Америці, не забирав публично голосу в політичних польських справах, бо бачить, що ні тут, ні в Лондоні, серед урядових польських кол ніщо не змінилось: „ті самі маніри, ті самі методи, та сама пиха, та сама нещирість, той самий сервілізм, те саме обріхання, і той самий жолоб, з якого свої користають". В краю були „санатори" і „озоновці", каже він, а тут є „сікорчики". Але тепер забирає він голос тому, що згадана ґазета написала про Березу Картузьку ось так собі, тільки мимоходом. А так не можна, каже він. Бо:

„Береза була концентраційним табором, що цілком не ріжниться від подібних таборів у Німеччині... Коли перед кількома днями читав я про траґічні відносини, які існують в однім з концентраційних таборів у Німеччині, червонів я з сорому, бо в Березі не було ліпше, якщо не гірше. Міністер Козловскі, а пізніше Славой-Складковскі, та їхні жадарми були знаменитими наслідувачами своїх німецьких майстрів".

Далі А. Пензік описує, як зімлів американський поляк, коли він йому розповдіав про ті муки, що їх пережив у Березі. І кінчить так:

„В Березі не замикано опозиціонерів, але відбирано їм усі людські права, мальтретовано їх і поневірювано ними. В Березі виховувано штаб жандармів-садистів, що знущались над безборонними співгорожанами і завдавали їм тілесні і душевні рани. Береза була справжнім дантейським пеклом, пане редокторе, а не якимсь невинним табором".

ЯК ЗБІЛЬШАЮТЬСЯ ПОЛЬСЬКО-АНГЛІЙСЬКІ ВИДАВНИЦТВА?

Власники видавничої спілки „Руй" у Варшаві, що перебувають в Америці, випускають на книгарський ринок разом з „Модерн Ейдж Букс Інк." пять польських книжок в англійській мові. Між іншим про облогу Варшави та теперішню війну і польську справу.

ПОЛЬСЬКИЙ ДЕЛЕҐАТ ГОВОРИВ ПРО ПОЛЬСЬКИЙ НАРІД, А „РУССКИЙ" ПРО „РУССКИХ"

На Міжнароднім Студентськім Соймі, що радив у Вашинґтоні, а де була теж і совєтська делеґація, лютенант Людмила Павличенко робила заяви від імени „совєтського народу". Була теж і польська делеґація з капралем Казимиром Дзєдзюхом, років 18, відзначеним хрестом „Віртуті Мілітарі". Про ту делеґацію пишуть, що „мундір польського вояка звернув на себе загальну увагу і був наглядним доказом Польщі в Боротьбі". В докладі цеї делеґації звернено головну увагу на польський нарід, на польську молодь, польські школи, польського духа і польську культуру, як теж і на польську боротьбу. Пані Елеанор Рузвелт дала делеґації признання за цей доклад і зложила найкращі побажання для Польщі.

Знову „Новое Русское Слово" з 17. вересня, пишучи вступну статтю про лютенанта В. Плечінцева, теж совєтського делеґата на цей зїзд, зазначує, що він у своїй промові постійно називав „русский народ русским народом", та що це особливо звучало; очевидно тому, що виходило від совєтського представника. Тим хоче ґазета підкреслити, що він, що як видно є москалем, не говорив про „совєтський нарід", а тільки про „русский".

РАДІО

В СУБОТУ, 19. вересня, на Радіо Програмі Сурми, співає український артист (бас профундо) Гліб Шандровський. Це він перший раз виступає на українській програмі. Стація WBNX, 1380 кс. Від години 4. до 4:30 попол.

КАРТЕРЕТ, Н. ДЖ.—Тов. Запор. Січ, від. 342, відбуде звичайні збори в неділю, 20. вересня, в год. 2. попол. в гали церковній. Просимо всіх членів прийти на час. Довгуючі члени щоб сповнили свою належитість. — І. Савчак, предс.; К. Миньо, кас.; І. Маркович, секр.